Czesław Miłosz (1911-2004) – poeta, prozaik, eseista, laureat Nagrody Nobla. Urodzony w Szetejniach, nieopodal Kiejdan, zmarły w Krakowie. W latach 1920-1937 mieszkał w Wilnie, studiował na Uniwersytecie Stefana Batorego. W Wilnie wydał dwie pierwsze książki poetyckie. W 1951 roku wybrał los politycznego emigranta. Mieszkał we Francji i USA. Dopiero w 1981 roku odwiedził Polskę, a w 1992 roku – miasto młodości, Wilno.

Nigdy od ciebie, miasto, nie mogłem odjechać.
Długa była mila ale cofało mnie jak figurę w szachach.
Uciekałem po ziemi obracającej się coraz prędzej
A zawsze byłem tam: z książkami w płóciennej torbie,
Gapiący się na brązowe pagórki za wieżami Świętego Jakuba...

Jest błogosławieństwem jeżeli ktoś otrzymał od losu takie miasto studiów szkolnych i uniwersyteckich jakim było Wilno, miasto dziwaczne, barokowej i włoskiej architektury przeniesionej w północne lasy i historii utrwalonej w każdym kamieniu, miasto czterdziestu katolickich kościołów, ale i licznych synagog: w owych czasach Żydzi nazywali je Jerozolimą Północy.

Moja młodość była wileńsko-paryska w dużym stopniu. I równocześnie, jeżeli chodzi o moje intuicje wtedy właśnie, gdzieś w latach trzydziestych – Wilno mi się przedstawiało jako możliwość szczęścia. Możliwość szczęścia, która, z różnych względów, się nie realizowała czy w moim życiu osobistym, czy w życiu całego miasta i historii. Wielka możliwość szczęścia, może właśnie przez tę mieszaninę miasta i przyrody...

Miejsca związane z pobytem cz.Miłosza w Wilnie w latach 1920-1937

1. Ul. Pogdórna 5, ob. Pakalnės 7
Dom, w którym Cz.Miłosz mieszkał z rodzicami w latach 1920-1929

Przez szereg lat moja rodzina mieszkała przy ulicy Podgórnej numer pięć. Była to kamienica czynszowa, gdzie zajmowaliśmy mieszkanie na wysokim parterze...

2. Ul. Portowa, ob. Pamėnkalnio

Chyba najważniejszą ulicą dla mnie w Wilnie była ulica Portowa, która nie była żadną nawet ulicą, ponieważ składała się ze względnie niedużej ilości domów, a reszta to były trawiaste zbocza i urwiska, które do tej ulicy dotykały. Ulicą Portową chodziłem do szkoły przez wiele lat, skręcając w Górę Bouffałową.

3. Mała Pohulanka 7, ob. K. Kalinausko 7
Gimnazjum im. Zygmunta Augusta (ob. Wileńskie Kolegium Technologii i Wzornictwa)

Gimnazjum znajdowało się na rogu ulicy Góra Bouffałowa i Mała Pohulanka.
Ośmioklasowe gimnazjum państwowe dla chłopców (...) obrało za patrona króla Zygmunta Augusta, postać jak najbardziej tutejszą, bo z litewskiej dynastii Jagiellonów.
.

4. Ul. Wileńska, ob. Vilniaus

Ulica o dziwnej nazwie, niejednolita, zmieniająca się co kilkanaście kroków, a przy tym ekumeniczna, katolicko-żydowska. Na Wileńskiej, w jej „zremieślniczej" części, od podwórza wchodziło się do wypożyczalni książek, w której abonament opłacała babka Miłoszowa ze swojej skromnej emerytalnej pensji. Zjawiałem się tam często, wydelegowany przez nią albo żeby brać książki dla siebie, kiedy miałem lat dwanaście, trzynaście.

5. Wielka Pohulanka 13, ob. J. Basanavičiaus 13
Teatr Miejski na Pohulance (ob. Rosyjski Teatr Dramatyczny)

Wilno było miastem bardzo teatralnym, głównie ze względu na przyjazd tam „Reduty" Osterwy. Więc jednak w środku moich lat szkolnych, bardzo zresztą wcześnie – chyba miałem wtedy lat trzynaście, czternaście – już chodziłem do teatru na Wielkiej Pohulance, do teatru „Reduty", gdzie wystawiano „Cyda".

6. Wielka Pohulanka 14, ob. J. Basanavičiaus 16
Biblioteka im. Tomasza Zana (ob. dom mieszkalny)

(...) dziecko rośnie w dużym stopniu w jednym mieście, jest otoczone pewnym środowiskiem, pewną aurą i mało się styka z innym aspektem miasta. Moim horyzontem, dajmy na to, było Gimnazjum imienia króla Zygmunta Augusta i Biblioteka imienia Tomasza Zana.

7. Ul. Uniwersytecka 3, ob. Universiteto 3
Uniwersytet Stefana Batorego (ob. Uniwersytet Wileński)

Wstąpiłem na wydział polonistyki Uniwersytetu Stefana Batorego w jesieni dwudziestego dziewiątego roku i zacząłem chodzić na wykłady. (...) Mieliśmy specjalne czapki Uniwersytetu imienia Stefana Batorego, ozdobione wilczymi zębami, godłem naszego Uniwersytetu.

8. Ul. Ludwisarska, ob. Liejyklos

Ludwisarska to schodzenie. Mnóstwo razy, niezliczoną ilość razy, w ciągu wielu lat, bo mieszkałem prawie zawsze w nowszej części miasta, a więc za ulicami Zawalną i Wileńską, a właśnie Ludwisarska prowadziła stamtąd do placu Napoleona i dalej, do uniwersytetu czy na ruchliwą Wielką.

9. Ul. Góra Bouffałowa 5, ob. Tauro 5
Dom Akademicki USB (ob. dom mieszkalny)

Był to rok, kiedy mieszkałem w domu akademickim na Bouffałowej Górze. (...) To był nowy dom akademicki. Miałem malutki pokoik: łóżko, mały stolik – akurat wszystko, co jest potrzebne do szczęścia.

Plan miasta Wilna 1937 r.

w stronę Vytauto g.
Gedimino pr.
Góra Bouffałowa
Pamėnkalnio g.
Vilniaus g.
Tauro g.
Liejyklos g.
Pakalnės g.
K. Kalinausko g.
J. Basanavičiaus g.
Śródmieście
Trockie
Altarja
Poptaw
Universiteto g.
Pilies g.
Literatų sk.
Vokiečių g.
Bokšto g.
Aušros Vartų g.
T. Kosciuskos g.
T. Vrublevskio g.
Most Zielony
Piłsudskiego
Mickiewicza
Kalinowskiego
Kościuszki
Ludwisarska
Portowa
Mała Pohulanka
Wileńska
Zawalna
Subocz
Jasna
Kwiatowa
Kilowska
Bazyliańska
Nowogródzka
Wielka
Rudnicka
Dominikańska
Jezierna
Pocztowa
Dzielna
Ostrobramska
Wileńska
Rosa
Rudnicka
Bernardyńska

Wykorzystano cytaty z książek:
Cz. Miłosz „Zaczynając od moich ulic",
„Rodzinna Europa", „Gucio zaczarowany", A. Fiut „Czesława Miłosza autoportret przekorny" oraz odczytu w Szwedzkiej AN

Opracował:
Vytautas Damaševičius

Tłumacze:
Birutė Jonuškaitė, Rolandas Rastauskas,
Juozas Tumelis, Algis i Barbara Kalėda,
Vytautas Damaševičius, Jurgita Ogulevičiūtė,
Tadeusz Tomaszewski

Dział Turystyki Samorządu m. Wilna

Konstitucijos pr. 3
LT-09601 Vilnius
Tel. +370 5 211 2313
Fax +370 5 211 2315
timis@vilnius.lt
www.vilnius.lt

10. Ul. Bakszta, ob. Bokšto

Bakszta była bardzo starą, ciemną, wąską ulicą, z okropnymi wybojami jezdni, tu i ówdzie nie szerszej niż dwa-trzy metry. (...) Bakszta, ponieważ tak blisko uniwersytetu, tj. niemalże naprzeciwko rogu Wielkiej i Świętojańskiej, odgrywała ważną rolę w życiu studentów, bo tam mieściła się Mensa. Nie stołówka, nie garkuchnia, nie jadłodajnia, nie kantyna, nie punkt zbiorowego żywienia, ale właśnie: Mensa.

11. Ul. Kościuszki, ob. T. Kosciuškos

Przystanek klubu wioślarskiego AZS u zbiegu Wilii i Wilenki

Kanadyjki były w Wilnie – niedużo, ale były, czółna kanadyjskie, które specjalnie myśmy w Klubie Włóczęgów faworyzowali. (...) Wilia to jest rzeka o szybkim prądzie; wypływało się z przystani AZS i z wielkim wysiłkiem grzebało się pod prąd. Można było dojechać do Werek...

12. Ul. Niemiecka, ob. Vokiečių

Niemiecka była najbardziej wielkomiejską ulicą Wilna. (...) Odwiedzałem Niemiecką w różnych fazach życia, przede wszystkim jako mały chłopiec towarzyszący babce Miłoszowej.
(...) Dopiero przy końcu pobytu na uniwersytecie zacząłem z nią wywiązywać kontakt, bywając na występach gościnnych teatru grającego w jidysz albo odwiedzając z Pranasem Anceiczem małe restauracje w bocznych zaułkach.

13. Ul. Ostrobramska 7, ob. Aušros Vartų 7B

Cela Konrada w klasztorze Bazylianów, w której odbywały się Środy Literackie

Wileński oddział Związku Literatów Polskich miał nie byle jaki lokal: w klasztorze oo. Bazylianów, tam gdzie w epoce filomatów urządzono więzienie i gdzie więźniem był Mickiewicz.

14. Ul. Zamkowa 2, ob. Pilies 2

Redakcja pisma literackiego „Zagary"

Tęskniliśmy do własnego pisma. Redaktor Stanisław Mackiewicz gościnnie zaproponował, żebyśmy wydawali przy jego „Słowie" dodatek literacki (...). Tak na wiosnę 1931 roku zaczęły wychodzić „Zagary".

15. Ul. A.Mickiewicza 1, ob. Gedimino pr. 1

Kawiarnia Rudnickiego (ob. siedziba banku)

Jedyną instytucją towarzyską była kawiarnia Rudnickiego, na rogu Mickiewicza i placu Katedralnego, gdzie, oczywiście, cały świat literacko-dziennikarsko-profesorski siedział przy kawie. Tam były pewne snobizmy z mojej strony, nie żeby na mnie się ktoś snobował. Wileńska kawiarnia była taka niegroźna, domowa...

16.1 Ul. Witoldowa 15, ob. Vytauto 15

Rozgłośnia Wileńska Polskiego Radia (do końca 1935 r.) Ob. budynek Wileńskiego Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego, w którym mieści się Muzeum Rozgłośni Radiowej

16.2 Ul. A. Mickiewisza 22, ob. Gedimino pr. 22

Rozgłosnia Wileńska Polskiego Radia (ob. siedziba Wileńskiego Teatru Małego)

Dostanie w Wilnie jakiejkolwiek pracy było bardzo trudne. Zdarzyło się tak, że mój przyjaciel, Byrski, pracował w Radio i mnie tam wciągnął. (...) Od czasu do czasu wygłaszałem jakieś odczyty w Radiu, czasem moje wiersze były tam recytowane.

17. Zaułek Literacki 11, ob. Literatų skersgatvis 11

Dom, w którym Cz.Miłosz mieszkał po ukończeniu uniwersytetu (ob. dom mieszkalny)

(...) odnajmowałem pokój w domu o dwumetrowych chyba murach, przy wąskiej uliczce wybrukowanej nierównymi kamieniami, sławnej przez swoje antykwarnie. Nazwa jej jest dla mnie dzisiaj miła, ale groźnie symboliczna: Zaułek Literacki.

18. Ul. Arsenalska 8, ob. T. Vrublevskio 8

Instytut Badań Europy Wschodniej (ob. Biblioteka im. Wróblewskich Litewskiej AN)

Instytut Badań Europy Wschodniej powstał w latach trzydziestych jako wyższa szkoła, z kursem trzyletnim, mająca szkolić specjalistów zagadnień bałtyckich, białoruskich, rosyjskich. (...) Bujnicki od początku istnienia uczelni był jej sekretarzem. (...) Odwiedzałem co kilka dni Bujnickiego w gmachu Instytutu, na rogu Arsenalskiej i Zygmuntowskiej, czyli Nadbrzeżnej.

19. Ul. Arsenalska 6, ob. T. Vrublevskio 6

Dom, w którym Cz.Miłosz spędził ostatnią noc w Wilnie (ob. budynek biurowy)

(...) dom w środku Arsenalskiej nr 6 odwiedzałem regularnie, poczynając od niższych klas gimnazjum, bo mieszkali tam moi krewni, zresztą dość dalecy, Pawlikowscy (...). Na Arsenalskiej 6 czułem się jak w domu, a ponieważ trudno o bardziej centralny punkt w mieście, nieraz tam wpadałem, po prostu żeby wyciągnąć się na kanapie. Tam też napisałem parę wierszy, które dotychczas lubię. W tym też mieszkaniu spędziłem ostatnią swoją noc w Wilnie, przed wędrówką, bardziej ryzykowną, niż chciałem się przed sobą przyznać, do Warszawy przez zieloną granicę w 1940 roku.

Wilno Czesława Miłosza